

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ІНСТИТУТ КУЛЬТУРИ

**Українська
культура:
минуле, сучасне
та шляхи розвитку**

Збірник наукових праць

Рівне - 1994

Українська культура: минуле, сучасне та шляхи розвитку:

Збірник наукових праць (упорядники - доцент Виткалов В.Г., Кривоносов О.С. Науковий редактор - доцент Виткалов В.Г.) - Рівне: РДІК, 1994.

В матеріалах запропонованого збірника, підготовленого колективом авторів рівненських вузів та провідних вчених Києва і Луцька, розглядаються питання розвитку національної культури в її історичному аспекті.

Збірник рекомендується студентам вищих та середніх спеціальних навчальних закладів, що вивчають дисципліни відповідного напрямку, працівникам установ і закладів культури та освіти, а також всім, хто цікавиться проблемами духовності нашого народу.

Рекомендовано до друку вченою радою РДІК, протокол №11 від 27 червня 1994 року. Упорядкування - доц. Виткалов В.Г., Кривоносов О.С. Наукове редагування - доц. Виткалов В.Г.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

зав. кафедрою Історії
Волинського державного
університету доктор
історичних наук, професор
КОЛЕСНИКОВ В.П.
зав. кафедрою філософії
Українського інституту
інженерів водного
господарства академік АН
ВШУ, доктор філософських
наук, професор
САУХ П.Ю.

Відповідальні за випуск: доц. Литвинчук А.І., доц. Виткалов В.Г.

Виткалов В.Г., Ясьмо В.Д. Передмова	3
Валінін В.А. Культура в контексті філософії П.О.Алорен - ського	8
Червохіна М.Т. Культурний ідеал в контексті повсякденності. І	17
Левчук Л.Т., Кваскова А.О. Масова музика в контексті історії музичної культури	25
Григорчук І.С. Середньовічна філософія музики та етос християнського вчення	35
Костенко О.Б. Філософія права Гегеля і становлення громадянського суспільства в Україні	43
Яськів В.І. Релігійний чинник у процесі генези національного відродження	51
Ковальчук Г.К. Витоки правової культури України. Погляд у минуле	59
Власова Г.В., Боярчук З.А. Книговидавничка роль Острозької академії як фактор розвитку просвітництва і культури ...	64
Дондюк Г.П. Джерела розвитку української освіти другої половини XVI - першої половини XVII ст. ...	80
Жук В.М., Веремчук Н.М. До історії монастирських бібліотек на Волині у XVI ст.	89
Савченко В.В. Деякі особливості розвитку національної культури в період XVI-XVII ст.	96
Кривоносів О.С. Традиції українського козацтва в діяльності молодіжних товариств "Сокіл", "Січ", "Пласт".	106
Прокопенко В.С., Коалюк Л.Г. М.П. Драгоманов і його політичні погляди ...	108
Дутчак М.В., Школович В.М. Шляхи відродження традицій козацтва у сфері фізичної культури	110

Виткалов В.Г. Культурне будівництво в Україні в часи революції та громадянської війни.....	112
Афанасьєв М.Л. Проблема перспективного спрямування художньої творчості та художньої педагогіки	131
Радковська Л.М. Формування сприйняття музики і музичної творчості за системою В.Л.Яворського як засіб відродження традицій національної культури	138
Крижанівська Т.І. Шляхи комплексного розвитку художньої культури молодих школярів на уроках музики	145
Яковенко Л.П. Педагогічні аспекти формування художнього мислення майбутніх музикантів-педагогів.	155
Смалько М.Ф. До проблеми музичної обдарованості в сучасній школі: практика і наукові дослідження	164
Нижник О.О. Проблема музичного виховання у педагогічній спадщині українських композиторів-класиків	173
Богатирьов В.О. Акторська майстерність корифеїв і проблеми виховання актора сучасного українського театру	183
Коваленко А.Б. Вивчення проблеми розуміння у працях українських психологів	192
Кривоносів О.С. Монастирі України: проблеми сучасного використання	201
Підчерковна Я.І. До образу баби-повитухи в родинній обрядовості Волинського Полісся	203
Черніговець Т.І. Хліб у традиційному весіллі Волинського Полісся	212

ПРОБЛЕМА МУЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ УКРАЇНСЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ-КЛАСИКІВ

Нижник О.О. СШ № 3
м.Рівне

Світовий досвід розвитку педагогічної теорії і практики переконливо свідчить про те, що у кожного народу, історично склалася власна система виховання й освіти.

В епоху державного й духовного відродження України пріоритетна роль належить розвитку національної системи освіти й виховання, яка має забезпечити вихід молоді незалежної держави на світовий рівень.

Зароджуються національні концепції вітчизняної освіти і виховання, які, враховуючи культурно-історичний досвід свого та інших народів, спрямовані не лише на виведення справи навчання і виховання з глибокої кризи, в якій вона нині перебуває, але й докорінне реформування її, піднесення до вищих світових стандартів.

Осмислення провідних проблем національної освіти і виховання переконує в тому, що її гуманізація і демократизація неможливі без відродження вітчизняних культурно-історичних, народно-педагогічних, народознавчих виховних традицій.

Всебічне і глибоке творче використання здобутків національного виховання і педагогіки минулих епох створює той ґрунт, який відповідає кардинальному завданню розвитку освіти в незалежній Україні – досягненню нею світового рівня.

Значну цінність являє собою педагогічна діяльність українських композиторів. Хоча до цього часу їх праці не мали належного висвітлення в науковій літературі. Правда, в останні десятиріччя поглиблений аналіз педагогічної спадщини окремих композиторів був зроблений в дисертаціях Е.С.Федотова, Л.О.Іванової та ін. Питання педагогічної діяльності композиторів висвітлені також у працях К.Х.Аджемова, В.І.Адищева, Ф.А.Арзаманова, Т.В.Ливанової, С.С.Процика, А.Г.Калениченко, у статтях Л.Бабюк, В.Уманця, Л.Хлебнікової та ін. Високо оцінюючи роль згаданих робіт, слід відзначити, що деякі аспекти цієї проблематики ще не достатньо вивчені: відсутній аналіз педагогічної діяльності і теоретичних праць багатьох українських компо-

зиторів, не визначене їх місце у становленні та розвитку музичного виховання в Україні.

Творча спадщина українських композиторів-класиків та їх педагогічна діяльність відіграли важливу роль в організації музично-естетичного виховання в Україні в другій половині XIX та початку XX ст. Їх заслуга полягає не тільки у створенні основ національно-композиторської школи, але й в розробці важливих проблем музичного виховання школярів.

Поєднання в одній особистості таланту композитора і таланту педагогічного наставника характерне для видатних діячів музичного мистецтва минулого. Одні з них був основоположник української класичної музики Микола Віталійович Лисенко, який приділяв серйозну увагу питанням дитячого музичного виховання. Композитором створений один з перших посібників для школярів - "Молодоці" /1875 р./, у якому зібрано 25 дитячих ігор, із веснянок, до яких написано музичний супровід. Фольклорна основа посібника свідчить про те, що композитор не тільки високо цінував народну творчість і зробив її інтонаційною основою своїх музичних творів, але й спирався на неї у своїх методичних посібниках.

Збірник користувався великою популярністю й отримав високу оцінку сучасників. Відомий російський музикант і педагог С.Миропольський відзначив у рецензії якісний відбір дитячих пісень та ігор, від яких дійсно віє "молодістю, весною, веселістю, свіжістю..."¹ Підтверджуючи народність походження всіх пісень, ігор і розваг, в яких відтворені саме "життя, поезія і краса", високо оцінюючи акомпанемент, зроблений "просто та близько до народного духу", рецензент наполегливо рекомендує цей посібник "особливій увазі не тільки вчителям співів, але й батькам, сім'ї та школі"².

В "Молодощах" підібрані саме ті фольклорні твори, які відповідають педагогічним вимогам і віковим особливостям дітей. Акомпанемент, майже завжди дублюючи мелодію, створює умови для її більш легкого засвоєння. З урахуванням можливостей дитячого голосу підібрані тональність та діапазон пісень.

Вивчаючи фольклорну спадщину М.В. Лисенка, можна зробити висновок, що педагогічні корективи викликані прагненням композитора зробити пісні свого збірника доступнішими для сприйняття

тя.³ Головна Ідея посібника – музичне виховання за допомогою дитячих Ігор з піснями, танцями, рухами.

Слід підкреслити, що надалі ця Ідея була детально розроблена в наш час композитором-педагогом В.Верховинцем у його методичній праці "Весняночка".

Музика і рух є також головним компонентом системи музичного виховання школярів, розробленою Н.А.Ветлугіною.⁴

Збірник "Молодощі" займає почесне місце серед посібників з музичного виховання дітей і широко використовується в педагогічній практиці вчителів співів, в тому числі діяльності композиторів-педагогів М.Леонтовича, К.Стеценка, Ф.Колесси та ін. Не втратив він свого значення і сьогодні.

Цінним посібником М.В.Лисенка з музичного виховання є також збірник пісень у хоровому викладі, пристосованих для учнів молодшого і підстаршого віку в школах народних" /1908 /, виданий у Києві. До нього увійшли пісні майже всіх жанрів, а також "пісні дитячі, молодецькі, веселі". У передмові композитор мотивує таку різноманітність жанрів /пісні календарного циклу, побутові, історичні та ін/ тим, що хотів показати, як народна пісня проходить "скрізь усе життя народу, прямо ідучи від безсвідомого дитячого віку... до свідомого громадського життя".⁵ Це свідчить про те, що композитор-педагог цінував народну пісню не лише як матеріал, який втілює в собі великі виховні можливості, але і як невичерпне джерело вивчення школярами життя народу, його історії, побуту, характеру.

Завдячуючи великій кількості пісень і 10 прикладів/, збірник побудований за принципом поступового ускладнення, спочатку йдуть одноголосні, потім двох-, трьохголосні пісні, ускладнюється меодичний малюнок, їх метро-ритмічна побудова, поступово розширюється діапазон. При цьому М.Лисенко зберігає початковий запис народних пісень з їх характерними рисами, оскільки прагне не тільки ознайомити дітей з народним багатоголоссям, але й навчити їх народному способу хорового співу. Високу оцінку посібнику дав К.Стеценко. Він відзначив пізнавальну та виховну цінність коментарю до пісень і значення добре витриманого принципу викладення матеріалу збірника.⁶

М.В.Лисенко – основоположник української дитячої опери. Його опери "Коза-Дерева", "Пан Коцький", "Зима та Весна" напи-

сані на казкові сюжети, народно-пісенних інтонаціях, найбільш доступних дитячому сприйняттю та виконанню. Традиції М.Лисенка в цьому напрямку продовжили не тільки композитори-класики, але й багато сучасних українських митців.

Увага, яку приділяв М.Лисенко питанням музичного виховання в школі, його робота в галузі організації музичної освіти в Україні /зокрема, створення "Музично-драматичної школи" у Києві/, а також музична творчість дітей /особливе місце серед якої займають дитячі опери/, створили підґрунтя, на якому базується педагогічна діяльність інших національних композиторів.

Важливим етапом у розвитку масового музичного виховання та освіти в Україні на початку ХХ століття була педагогічна діяльність М.Леонтовича, К.Стеценка, Я.Степового. У створених ними практичних посібниках ставились і розв'язувались різні завдання музичного виховання.

Слід особливо підкреслити намагання композиторів-класиків надати музичному вихованню гуманістичної спрямованості. Народно-пісенна творчість як дидактичний матеріал стає основним змістом педагогічних посібників, створених композиторами. Високо оцінюючи виховні можливості народної пісні, вони підібрали для своїх збірників прості, доступні для сприйняття і виконання твори. К.Стеценко, називаючи пісню "багатим самородком", зокрема писав, що вона "в своїх словах і мелодії одночасно містить багато відчуттів, думки, дивовижної простоти і ясності. В ній немає зайвого слова, зайвої нотки."⁷

З тими ж зразками народної творчості знайомлять учнів посібники, методичні розробки К.Стеценка "Луна" /1907/, "Шкільний пісенник" /1918, 3 випуски/, "Початковий курс навчання дітей нотному співу" /1918/, "Методика шкільного співу" /рукопис/, "Програма навчання співу, складена для однієї школи та пояснювальна записка до неї" /рукопис/, "Українська пісня в народній школі" /1917/ та ін., які з'явилися, на думку автора, як "результат дидактичної практики автора, що протягом збільш як десяти років навчав дітей у школах різних типів".⁸

Багатий педагогічний досвід М.Д.Леонтовича ліг в основу посібника "Нотна грамота" /1920/, "Сольфеджіо" /1920/ для початкових класів загальноосвітньої школи, декілька методичних

рекомендації відносно розвитку музичного слуху і відчуття ритму, в яких композитор використав народні пісні. Турбуючись про розширення репертуару в дитячій хоровій літературі, Я.Степовий упорядковує збірники: "П'ять шкільних хорів" /1920/, "Малим дітям" /1911/, "Кобзар" /1919/, "Шкільні хори" /1921/, складені переважно з оригінальних творів автора. В дослідженнях С.С.Федорова згадується про підготовку Я.Степовим посібника "Популярний курс елементарної теорії музики" /видання автора/, а також про 10 обробок пісень, написаних спеціально для "Шкільного пісенника" К.Стеценка.⁹ Найбільш значним посібником Я.Степового є "Продіски", де автор виявляє витончене, чуйне розуміння дитячої психології і дає відповідний музичний матеріал для виховання молодого покоління.¹⁰

Хорошим навчальним посібником є також збірник пісень "Продісок" українського композитора В.І.Сокальського, створений з оригінальних творів автора. Вважається, що за своїм задумом та характером ці пісні нагадують відомі дитячі пісні П.І.Чайковського".

Розроблені у збірниках форми й методи музично-естетичного виховання на матеріалі народної музики активно сприяли формуванню правильних естетичних поглядів школярів. Досить цінні зауваження щодо розвитку музичних здібностей дітей, формуванню у них художніх, естетичних смаків та уявлень, особливо виховання музичного слуху. Для розвитку музичного слуху пропонується вчити пісні "на слух" - після ілюстрації її мелодії і тексту вчителем. К.Г.Стеценко, наприклад, пропонує учням: "Вслухайся в твій голос учителя, пам'ятай його, а потім проведи його своїм власним голосом", пропонує звернути увагу вчителів на дітей з недорозвиненим слухом, підкреслюючи, що малорозвинений слух дітей скоріше можна направити на спів даного тону-звуку ... за однорідним голосом товаришів.¹² Подібну точку зору поділяє М.Леонтович, вважаючи що розвиток слуху залежить від подібних за тембром голосів правильно співаючих учнів. Обидва композитора в роботі над чистотою інтонації радять використати також і інструмент, особливо скрипку.

Велику увагу в посібниках приділено вихованню почуттів ритму. Підкреслюючи, що "ритм в музиці є елементом більш легким для засвоєння, ніж мелодія",¹³ М.Леонтович пропонує учням після засвоєння тривалостей звуків записувати в зошитах рит-

мічні схеми пісень, визначати сильні та слабкі долі." К. Стеценко рекомендує читати разом з учнями дитячі вірші і використовувати хореїчну структуру віршів, чітку ритмічну пульсацію наголосів для розвитку відчуття ритму. Пропонує також використовувати ритмічне плескання в долоні та кроки під музику. К. Стеценко пише, що ритм - важливий засіб для досягнення строгої дисциплінованості в музичному вихованні, а тому на ритмічні вправи слід звернути достатньо уваги.¹⁴

Питання музичного слуху та чіткого ритму тісно пов'язане з формуванням у школярів ладового відчуття. Для цієї мети композитори відбирали для своїх посібників прості народні мелодії, які б закінчувались тонікою, підбирали завдання, в яких спів на слух /мажорного та мінорного звукоряду, спів 2-3 звуків саочатку голосно, далі "про себе" /сприятим би розвитку внутрішнього слуху учнів. Композитори вважали, що тільки набуття певного слухового досвіду слід розпочинати вивчення нотної грамоти. У своїх посібниках вони, зрозуміло, виклали основи елементарної теорії музики, поєднуючи при цьому різні форми та методи.

Зокрема, К. Стеценко пропагує комплексне музичне виховання: навчання нотного співу здійснюється разом з розвитком музичних здібностей, слуху, пам'яті, голосу, почуття ритму, звукоутворення та навичками хорового співу, поєднуючи усі сторони навчання та виховання в єдиний педагогічний процес.¹⁵

Деякі пропозиції композиторів стосуються творчих завдань для школярів, зокрема, поставлене питання про їх самостійну творчу діяльність. Так, в посібнику М. Леонтовича "Практичний курс навчання співу в середніх школах України" /1919/ читаємо: "Диктанти невеликих мелодій для запису, спів мелодій по нотах, а також самостійна творчість учнів здатні розвинути слух дітей і зробити їх порівняно знаючими у нотній грамоті."¹⁶ Характерно, що в цьому посібнику елементарні поняття теорії музики супроводжуються цікавими музичними ілюстраціями, які можуть "виховати у дітей любов до музики, до музичної творчості".¹⁷ Ці ж завдання надруковані і в іншому його посібнику: "Учні самостійно складають мелодію, записують і співають її."¹⁸ Дані завдання для самостійної музичної творчості дітей не втратили своєї актуальності і сьогодні, оскільки вільна творча діяльність учнів допомагає їм встановити емоційний контакт з музикою, розвиває здатність

фантазувати, викликає ефект самовираження і самовпевненості.

У посібниках українських композиторів знаходимо також новаторські форми роботи музиканта-педагога з дітьми, яким притаманне глибоке проникнення у дитячу психіку. М.Леонтович одним з перших запропонував поєднати музику і колір, вважати що таке поєднання є однією з умов цілісного сприйняття музичного образу.¹⁹

На кореляції слухового та зорового аналізаторів побудована система К.Стеценка. Йому першому належить ідея використання графічного зображення гами /"драбини", "сходинки"/ та відповідні методи навчання дітей. Далі ця думка була глибоко розроблена відомим болгарським педагогом В.Тричковим у його праці "Столбица".

Продовжуючи традиції М.Лисенка у створенні музично-драматичних творів для дітей, В.Сокальський і К.Стеценко пишуть опери для школярів. Педагогічну цінність мають дитячі опери К.Стеценка "Івасик-Телесик", "Котик і півник", у яких легкі народні мелодії сприяють зображальності характеристик персонажів, а також сприйняттю і відтворенню дітьми музики, переслідуючи головну мету: розвиток художнього смаку і різнобічних здібностей дітей та їх морально-естетичному вихованню.¹⁹ Популярністю користувалась також одноактна опера В.Сокальського "Ріпка".

Короткий історичний огляд діяльності українських композиторів був би неповним без аналізу педагогічної творчості і спадщини західноукраїнських композиторів та їх впливу на теорію і практику музичного виховання школярів, оскільки історія розвитку музичного виховання в цьому регіоні України являє собою важливу частину єдиної історії музичного виховання в Україні.

Розглядаючи це питання, неможливо не згадати про значення в розвитку музичного виховання Перемишльського хору та музичної школи при ньому, заснованих у 1829 р. Музичну освіту тут здобули перші західноукраїнські композитори. М.М.Вербицький, І.А.Лавровський, заслуга яких у створенні перших національних зразків світської музики, заснованих на народно-пісенній творчості. Але головною заслугою Перемишльської школи є те, що вона своєю діяльністю прагнула надати поштовху до розвитку масової музичної освіти в школах. З'явилися збірки пісень /серед

них "Збірник пісень для співаючих русинів" /1865/, "Збірник народних пісень /1864/, "Збірник пісень для співаючих русинів" /1860/, "Коломийки та жарти" /1863/ С.Щасного, "Народные русские песни для молодежи" /1874/ А.Щербана та Ін.

Серед більш значних композиторів-педагогів на Західній Україні назвемо О.К.Вахнянина, М.М.Вербицького, І.І.Воробкевича, В.Г.Матюка, О.І.Нижанківського, Д.В.Січинського, Я.Ярославника, які більшу частину свого творчого дарування присвятили дітям.

О.Нижанківський керував створенням видавництва "Бібліотека музична", у якому друкувались популярні твори для дітей українських композиторів. Вперше в Україні видавництво надрукувало твори М.Лисенка та Н.Ніщинського.

Цікава діяльність Д.Січинського. Призначений організатором та керівником хору "Боян", він веде широку просвітницьку роботу, пропагуючи українські народні пісні, творчість Лисенка, Ніщинського.²⁰

Композитор О.Вахнянин організовує і керує музично-хоровим товариством "Торбан" /1870/, а також очолює товариством "Львівський Боян", у якому він був першим директором. Саме тут зосереджувалося майже все концертне життя Західної України. Товариство проводило концерти для дітей.

Талантовитим популяризатором українського мистецтва музики був Нестор Нижанківський. Йому належать публіцистичні статті та рецензії на постановки "Нокторна" Лисенка, "Вечорниць" Ніщинського.

Західноукраїнським композиторам належить створення посібників для школярів, характерною особливістю яких був їх тісний зв'язок з народно-пісенною творчістю, яку вони використовували як дидактичний матеріал. Слід відзначити, що крім фольклорних прикладів, до посібників внесено і оригінальні твори композиторів для дітей, близькі за характером до народних пісень. Різноманітна тематика пісенного репертуару підібрана з урахуванням інтересів та вікових особливостей дітей. У більшості випадків вони належали до так званого дитячого фольклору, який має цінні педагогічні властивості. Розглядаючи дитячі фольклорні твори як високохудожні зразки народної педагогіки, композитори використовували їх переважно з виховною метою. Тому в посібники потрапляли саме ті твори, які відповідали певному віку та психоло-

гії дітей, конкретній педагогічній спрямованості.

Їх традиції продовжило наступне покоління композиторів-педагогів: Л.Ревуцький, П.Козицький, Ф.Колесса, В.Верховинець. У своїх підручниках вони також широко використовували музичний фольклор з метою музично-естетичного виховання школярів.

Активна діяльність і педагогічна спадщина українських композиторів-класиків дали можливість простежити, які педагогічні ідеї, методи і прийоми музичного виховання школярів витримали перевірку часом, використовуються і в наші дні, а також у яких напрямках має розвиватись музичне виховання у майбутньому.

Педагогічна діяльність більшості композиторів пов'язувалась із загальноосвітньою школою, де вони давали уроки музики, керували хорами. Ця робота спонукала їх до постійного пошуку більш ефективних методів і прийомів викладання, нового дидактичного матеріалу, пісень, які допомогли б в практичній діяльності.

У посібниках для школярів вони розміщували методичні розділи, в яких висвітлювали основи теорії музики, видавали підручники музичної грамоти для шкіл. Використання народної пісні як дидактичного матеріалу в музично-естетичному вихованні школярів є пріоритетним у педагогічній спадщині українських композиторів-класиків. Володіючи прекрасними педагогічними якостями, високою художністю і простотою, народно-пісення творчість сприймається дитиною, будь-якого віку, найбільш повноцінно в педагогічному розумінні впливає на формування смаку і музичної свідомості школярів, служить справі виховання любові до рідної землі, її традицій, рідного народу. Для цієї мети композитори вибирали з багатства творів народної творчості саме ті, які відповідали дитячій психології і мали конкретну педагогічну установку. Вільше століття користується народна пісня заслуженим успіхом у виконанні дітей - вона була, є і буде найдоступнішим учбовим матеріалом.

Композитори України вважали, що головним завданням музичного виховання є всебічний розвиток позитивних якостей особистості і творчих можливостей дитини, головним чином за допомогою її музичної активності, щоб підготувати до відповідного сприйняття класичних творів музичного мистецтва. Найбільш при-

родним для дитини видом музичної діяльності композитори вважали хоровий спів. Високо оцінюючи виховні можливості колективного виховання, вони віддали йому перевагу як самій доступній формі залучення школярів до народної музики, тому створювали хорові твори.

Багато українських композиторів надавали великого значення дитячій музичній творчості, вважаючи, що перш за все, особиста музична діяльність виховує школярів, розвиває при цьому й інші риси особистості. Створюючи необхідні посібники з музичного виховання, композитори чергували в них різноманітні види музично-творчої діяльності /хоровий спів, гра на музичних інструментах, танцювальні рухи під музику, музично-ритмічні ігри, створення музики та ін./, впевнені в тому, що це сприяє глибшому і більш осмисленому сприйняттю музики, всебічному виявленню та розвитку здібностей, формуванню музично-освідченої і розвиненої особистості дитини.

Отже, головним завданням учителя є стимулювання і розвиток творчих здібностей школярів. На думку композиторів-педагогів, більш цінується той учитель, який розвиває творчі здібності дітей, ніж той, хто наповнює їх розум інформаційними даними. Висновки сучасної психології також засвідчують те, що розвиток сфери відчуттів має більше значення для фізичного та психічного вдосконалення дитини, ніж сухе раціональне навчання.

Сучасне музичне виховання повинне приділяти головну увагу не пасивному, а активному сприйняттю музики, розширенню поля музичної діяльності дітей, розвитку їх музичного мислення, відповідно. такому процесу навчання, який значно розширює можливості розвитку всіх сторін особистості. Велику роль у цьому може відіграти вивчення та впровадження у практику педагогічної спадщини українських композиторів-класиків.

Примітки:

1. Миропольский С.И. О музыкальном образовании народа в России и Западной Европе: СПб, 1882.-С.162.
2. Там же, С.113.
3. Василенко З.І. Фольклористична діяльність М.В.Лисенка.-К.: Наукова думка, 1972.-С.126.
4. Ветлугина Н.А. Музыкальное развитие ребенка.-М.: Просвещение, 1968.-С.337-396.

5. Лисенко М.В. Збірник народних пісень у хоровому викладі, пристосованих для учнів молодшого та середнього віку в школах народних.-К., 1908.-С.3.
6. Федотов Е.С. Кирило Григорович Стеценко - педагог.-К.: Музична Україна, 1977.-С.20.
7. Федотов Е.С. Вивчення творчості К.Стеценка в школі // Музика в школі. Вип. 2.-К.: Музична Україна, 1974.-С.93/94.
8. Стеценко К.Г. Початковий курс нотного співу.-К.: 1918.-С.3.
9. Булат Т. Яків Степовий /творичі портрети композиторів/.-К.: Музична Україна, 1980.-С.80.
10. Шварцман Ш. Яків Степовий.-К.: Мистецтво, 1951.-С.63.
11. Юферова З. В. І. Сокальський - художник-демократ. // Живі сторінки української музики.-К.: Наукова думка, 1965.-С.143.
12. Стеценко К.Г. Початковий курс нотного співу.-К., 1918.-С.5.
13. Леонтович М.Д. Нотна грамота. Підручник для навчання співу в школах народних.-К., 1988.-С.4.
14. Стеценко К.Г. Зазнач. праця.-С.32.
15. Федотов Е.С. Кирило Григорович Стеценко - педагог.-С.50.
16. Дяченко В. М.Д. Леонтович.-К.: Музична Україна, 1960.-С.153-154.
17. Там же, С. III.
18. Ігнана Л. Педагогічні ідеї М.Д. Леонтовича // Музика в школі. Вип. 8.-К.: Музична Україна, 1983.-С.60.
19. Федотов Е.С. Кирило Стеценко - педагог, С. 101-102.
20. Билинський М., Яросевич Л. Його пісня живе // Культура і життя.-1980.- 26 січня.

АКТОРСЬКА МАЙСТЕРНІСТЬ КОРИФЕІВ І ПРОБЛЕМИ
ВИХОВАННЯ АКТОРА СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО
ТЕАТРУ

Богатирьов В.О. /РДІК/

Серед багатогранних проблем відродження української театральної культури особливе місце посідає проблема виховання актора національного театру, створення сучасної української театральної школи. Сучасні суспільні процеси, спрямовані на формування національної самосвідомості, на відродження духовної культури народу вимагають від теоретиків і практиків театру звернути свою увагу на розвиток традицій українського сце-